

ГЕНЕРАЛ МИЛОШ ЂОШАН: СУСРЕТИ СА СЛОБОДАНОМ МИЛОШЕВИЋЕМ У ХАГУ

Целати и кадије

„Нација” наставља да ексклузивно објављује изводе из књиге успомена овог високог српског ратног официра, који је за изузетну ратну храброст и вештину кажњен превременим пензионисањем („Од НАТО агресије до Хашког трибунала”, ауторско издање, Београд, 2007). У овом броју описани су занимљиви сусрети са Слободаном Милошевићем у затвору у Шевенингену, током припрема за генералово сведочење на страни одбране о ратним збивањима на Космету

Први сусрет са бившим Председником СРЈ, Слободаном Милошевићем, био је у његовој „просторији за рад” у затвору у Шевенингену, 30. септембра 2005. године, у 15:35. Уз помоћ затворског службеника савладао сам двоцифрен број брава, од електричних на картицу и шифру, неких које реагују на отисак длана, до оних које се отварају великим кључем, као капије средњовековних градова и казамата из турских времена. На том путу морао сам проћи поред неколико рендгенских монитора, тако да ни један тумор не би остао неоткривен већ у раној фази. Требало је једнако времена да мене доведу из хотела „Europa-Bilderberg” у Хагу, а њега из суднице, тако да смо у Шевенинген стигли истовремено, па Слободан Милошевић није стигао ни да се пресвуче.

„Ручак се ионако охладио!” рече, пружајући ми руку и показујући где да седнем. Учинио је то на свој познати начин, као да је он и даље у свом кабинету, а ја државник који је дошао у некакву званичну посету, да му уручим какав захтев или ултиматум. Показао ми је столицу, као да је избор велики: у просторији су биле само његова и још једна столица. Упркос томе, изгледао је самоуверен у својој просторији.

Све време нашега разговора, окружен документима, понашао се као апсолвент у изнајмљеној студентској соби, у којој истовремено припрема испите из неколико предмета и дипломски рад, за које је сигуран да ће их положити. Због тога се ваљда на столу и свуда око њега у просторији, поред старог и превазиђеног рачунара, налазе огромни свежњеви докумената, белешки, књига и разних касета.

Тада сам га први пут видео уживо. Поглед који разоружава и добро предњачи, прво је што човек осети на себи. Тај поглед се уочава брже од потпуно седе и у том тренутку, рекао бих, помало разбарушене косе. Добронамеран, охрабрујући и самоуверен. Као да је он долазио са слободе, а сви ми остали из затвора. Било је у том погледу нечег загонетног. Није одавао човека који се осећао сужњем. Напротив.

„Генерале, како то да се ја вас не сећам? Код вас је и презиме и лик тешко заборавити. Када сте унапређени у чин генерала?” упита ме.

„Унапређен сам 31. децембра 2000. године, Указом Председника СРЈ др Војислава Коштунице”, одговорих, као да му предајем рапорт.

„Зато Вас се и не сећам. То је добро. Да не кажу како само Милошевићеви генерали сведоче. Хвала Вам што сте прихватили да сведочите. Ја сам рекао мојим сарадницима да никог не питају два пута. Ко хоће да сведочи, хвала му. Ко неће, и њему хвала! Упамтите, ја сам овде где сам. Ни ви ни други сведоци ме одавде не можете извући. Немојте на било који начин, у жељи да помогнете мени, довести себе у незгодан положај. Говорите истину и то ће бити сасвим довољно! Бог види све и сваком плаћа по заслуги, а враћа до деветог колена! Хоћете ли кафе?”

Гледао ме је право у очи.

„Хвала Вам, али не треба!” рекох, посматрајући како разгрће папире на столу, правећи место за пластичну шољу, и укључује аутомат за кување кафе.

О ЉУДИМА И АНТИХРИСТУ

Његово спомињање Бога, помало ме изненади, јер сам целу деценију, а поготово након његовог киднаповања, са највећег броја ТВ станица, о њему слушао као о највећем антихристу свих времена. Редовни гости тих ТВ станица у монотоним разговорима, често крајње неукусним, тражили су „лустрацију” свих који су се у последњих десетак година нашли у његовој близини, освештавање просторија у којима је боравио и истеривање „злих духова”. Неки који су се раније највише залагали за толеранцију сада су спомињали потребу за повратком смртне казне и инквизиције, по могућности шпанског типа. Требало ми је само тренутак да закључим да о антихристу не може бити ни говора, и сетих се свог возача Ненада Савића, свештеника, који ме је у току вожње учио како препознати антихриста.

„Команданте, антихрист има сто лица и свако је ружно. Он се куне у Крсну славу и лаже. Пре него што ће слагати, прекрсти се, и пре него што се прекрсти слагаће. На улазу у цркву ће застајкивати, да га други виде, а при изласку ће застати у порти да види ко је у њој. Ако пева у црквеном хору, настојаће да буде најгласнији. Када се пале свеће, тражиће највећу. Када се дају прилози, прво ће се дискретно окренути око себе, а новчић ће убацити тако да он зазвечи. Антихристу ништа није свето. Издаће и најрођенијег, а све кунући се да је то за добро народа, вере или цркве, али то обично буде само у његову добит. Антихрист има вучју нарав. Када је пред јачим од себе, притајиће се и дуго, дуго пратити жртву. Када се удружи у чопор биће немилосрдан и растргнути ће плен.” Тако је говорио Ненад.

На тренутак се присетих да је и мој отац Нико, водећи коња на коме је јахао поп Милош,

слично говорио, али ја то нисам разумео. Упоређујући ове две приче, простом дедукцијом закључих да су са телевизије заиста говорили антихристи или чланови неке секте, у најмању руку. Из тог размишљања трже ме глас Слободана Милошевића.

„Знам ја да хоћете. Ви Босанци просто радите на кафу. Она вам је као погонско гориво! Али, пошто видим да вам је незгодно, и мени се пије кафа. Правите ми друштво!” рече некаквим сугестивним гласом и развуче уста у доброћудан осмех буцмастог детета.

Дуго ми нико није рекао „Босанац”. У последњих петнаестак година, ту реч нити говорим, нити волим чути. Некад сам се са тим поносио. Сад кажем да сам Србин из Републике Српске, иако је моје родно село остало у саставу Муслиманско-хрватске Федерације. Заправо, остало је празно село и пуно гробље. Живи Срби нису остали. Зато не волим реч Босанац. Уосталом, и они који су хтели да им се држава зове „Суверена и независна Босна”, потпаљујући најкрвавији грађански рат, сада сами себе називају „Бошњаци”, а језик који сви одлично разумемо и којим говоримо називају бошњачким. То ми личи на оно познато: „околотрбушни панталодржац.”^[1]

Овај пут, нисам реаговао. Само сам прихватио повећу шољу скуване кафе. Он је човек којем једноставно не можете противречити.

ЛЕКАРСКИ ДЕСАНТ И ПОСТРОЈАВАЊЕ СТРАЖЕ

Таман кад смо почели разговор, у просторију утрча докторица, жена четрдесетих година, ни по чему препознатљива, осим по оном белом мантилу на себи, и слушалицама од стетоскопа које је већ имала у ушима. На брзину погледа у Слободана Милошевића, осмотри која му је рука у том тренутку слободна, па му вештином каратисте заврну рукав и, не питајући ништа, измери притисак. У животу нисам видео такву ефикасност. Није вредело што је он замолио да сачека минут, како би завршио тек започету реченицу.

Измењали су неколико речи, које ја нисам разумео, а ниједно од њих двоје није осећало потребу да ми их преведе. Како је ушла, докторица тако и изађе, остављајући Слободана Милошевића са његовим сталним притиском и његовим новим сведоком.

Причали смо скоро сат времена о мом боравку на КиМ, стању у Ђаковици док сам био командант бригаде, о периоду који се наводи у оптужници. Видело се да познаје ситуацију и да има увид у то шта се на терену дешавало. Говорио је о стању на КиМ, забринуту, као да је и сада наша одговорност што Срби на КиМ све теже опстају под „ефикасном заштитом” КФОР-а и УНМИК-а.

„Генерале, ено вам командант, генерал Павковић, у просторији преко пута мене. Ред је да га поздравите. Он и генерал Лазаревић су заслужили да их ви, њихови потчињени, али и сав српски народ поштује! Шта би све дали ови зликовци да у својим армијама имају такве генерале и команданте! Зато им и суде. Чиста завист и ништа више од тога”, рече Милошевић и изађе за мном у ходник.

У тренутку његовог изласка из ћелије, као по некаквој команди дигосе се стражари. Није то било устајање из опреза или ради повећања безбедности. Било је то поштовање. Видео сам то на њиховим лицима. Осећали су да пред собом имају човека који је издан и на превару доведен. Понашали су се као поштена породица, којој су мафијаши довели отето дете богатих родитеља, док за њега не добију откуп. Осећали су, да су невољно увучени у нечасну радњу, саучествујући на тај начин у злочину. Због тога су се пред њим осећали криви, а према њему опходили са поштовањем. Све што су више њега поштовали у Шевенингену, земљу која га је на подмукао начин испоручила, мање су ценили. Видео сам то још 2001. године, у мотелу „Рударе”, при сусрету са представницима КФОР-а, прве седмице након Видовдана. Они су оборили главе, осећајући се нелагодно и стидећи се да преговарају са себи недостојним противником. А тек су нас, након стрпљивог и мукотрпног рада наше екипе, почели уважавати. Сада смо опет морали почети од нуле. Једино је онај представник оружаних снага Румуније у том тренутку био срећан. Као да су у задњем минуту утакмице дали гол и изједначили резултат. Они више нису били баш најгори народ на свету. Тај грозни епитет сада су делили са нама.

„КОД БОГАТОГ НА ГЛАС, КОД СИРОМАХА НА ЧАСТ”

На други састанак стигао сам који минут пре њега. И сада је процедура доласка до његове радне просторије била иста. Чекајући у малом ходнику, радознано сам гледао и покушавао да упамтим што више лица и детаља. Поред аутомата за нимало јефтине напитке, стајали су притвореници. Апсолутну већину чинили су Срби. Она петорица које нисам познавао вероватно су били муслимани, Хрвати или Шиптари, тек толико да се не каже да је притвор намењен баш само за Србе. При наиласку Милошевића наста некакав весео жамор. Није било човека са којим није проговорио бар понеку реч. Било је то, наравно, на рачун времена које му је одобрено за посету. Сада се још боље видело како се при његовом наиласку понашају затворски службеници, али и притвореници из некада збратамљених република.

„Генерале, извините што сте чекали. Надам се да вам није било непријатно. Ако човек игде има времена на претек, то је овде. Прочитао сам у ћелији Вашу књигу! Ионако од светла које гори целу ноћ не могу да спавам. С обзиром на ваш боравак у Ђаковици и дужност команданта бригаде ПВО, коју сте обављали, лако ћете показати ко је и на који начин изазвао хуманитарну катастрофу. Молим Вас да ми за следећи састанак на карти учртате она места на КиМ по којима је дејствовала НАТО авијација. Будите потпуно прецизни. Оптужба ће настојати свим силама да оспори ваше мапе. По њиховим тврдњама, НАТО није ни дејствовао по нашој земљи. Видим да књигу почињете Батајницом. И ја сам служио војску у Батајници, у јединици ПВО, па се помало разумем у ваше системе. Можда сте ви били командант и мени?“

Три дана након првог састанка Слободан Милошевић ми ово каже готово шаљивим тоном.

У међувремену, због некаквог „реновирања“ суднице, суђење је прекинуто, па сам се вратио у Београд. Када сам након десет дана, поново пошао у Хаг ради сведочења, некаквим административним заврзламама спречен сам да уђем у авион. У Хаг сам стигао „Lufthanzinim“ авионом преко Беча, касно увече. Сада није било мојих сапутника из Шевенингена, о љубазности у авиону није било ни говора, а и послужење у авиону никако није одговарало угледу и имену фирме, потврђујући стару народну изреку.^[2]

У судници сам се појавио одмах ујутру, 18. октобра 2005. године, тако да до планираног и договореног трећег, кључног састанка између Слободана Милошевића и мене, као његовог сведока, није ни дошло. Остали смо ускраћени за још један завршни састанак и договор. Остало нам је једино да се гледамо преко суднице. Он је био једина особа која ме тамо, у оној судници, није непријатељски гледала. Али од његовог погледа су зазирали и тужилац и судско веће. То се нигде као у судници није могло тако јасно видети. Без обзира како су му судили и шта су му радили, стварни и апсолутни господар оне суднице био је он.

ВОДА ПЕРЕ СВЕ, СЕМ НЕЧИСТОГ ОБРАЗА

Пре почетка сведочења, али и у његовом току, имао сам довољно времена да обиђем град. Често су нам домаћини били организатори и туристички водичи, када би група сведока изразила жељу да погледа нека места за која су нам рекли да их свакако треба видети.

„Den Haag је само један од седам градића, који су се у прошлости ујединили у целину! Шевенинген је један од њих. На жалост, данас је познатији по притворској јединици Уједињених нација и својим кулама, него по прелепим плажама на Северном мору”, са некаквим поносом, на добром српском, рече једна „домаћица” из службе за подршку сведоцима. При том није рекла како је то град са хиљаду лица, ноћна мора и „проклето Лијевно”^[3] за српски народ. Прећутала је да су у том затвору у току Другог светског рата убијани холандски Јевреји, за којима Холанђани нису много ни жалили, о чему сведочи и плоча на улазу у притворску јединицу, која је постала синоним за реч казамат. Није споменула ни Ану Франк,^[4] која се на само шездесетак километара од Хага, у Амстердаму, сакривала од нациста. Није објаснила како су нацисти у онако великом граду њу онако малу пронашли и уморили.

„Да је мала Милица Ракић, из Батајнице, доживела да научи писати, ко зна како би она описала оних седамдесет осам дана НАТО агресије на нашу земљу. Ни она не би нашла

одговор на питање како су њу, онако малу, са велике висине пронашли и убили авиони НАТО-а? Дневник би свакако остао недовршен, јер она крај агресије није ни дочекала, као ни Сања Миленковић и многе друге девојчице и дечаца. На жалост, данас то питање, уместо ње, нисмо у стању да поставимо ми”, размишљао сам одсутно.

Наша љубазна домаћица није коментарисала то што је Хаг обећани град и Елдорадо за остварења жеља муслимана и Шиптара, и тајно оружје за све врсте притисака међународне заједнице на Србију. Хладна вода Северног мора, која при већим таласима скоро да запљусне затвор у Шевенингену, тешко да икада може опрати образ тек уједињене Европе, обешчашћен и нелегалној агресији на Србију, једну малу суверену европску земљу. Вода опере све, осим црног образа.

Странац, кад дође у Хаг, одмах пожури на обалу мора. Излазећи на непрегледну песковиту плажу, са лепо уређеним шеталиштем, угледа мркосиве таласе Северног мора. Они издалека личе на увијене косе тамнопутих девојака, којих у Холандији има у великом броју. Али, одмах примети да је изостао онај познати и тако препознатљиви мирис соли и јода у ваздуху, који се увек намирише пре него што се море и угледа, јер мириси увек предњаче погледу.

Таласи попут огромног клатна никада не стају. Монотono и једнолично квасе песковиту плажу, доносећи тамну, скоро непрозирну воду. Строго дефинисани по висини, наилазе по некаквом реду и временском интервалу, као да је то уређено краљичиним указом или некаквим прописима и законима дуготрајне парламентарне монархије.

ЦЕНА КОЛОНИЈАЛНОГ И ДРУГИХ ГРЕХОВА

Долазећи са пучине, морнари прво угледају огромно метално-дрвено здање. Из далека личи на платформу за вађење нафте на Северном мору, која се откачила и на неки

чудан начин допливала до обале. Унутрашњост великог стакленог простора испуњавају продавнице сувенира, а са вањских страна, као бисаге окачене о седло на леђима коња, налазе се велике терасе за сунчање. На њима су, у столицама, дремале махом старије особе и хватале последње зраке јесењег сунца. Велики број њих био је у инвалидским колицима, која су се на благо нагнутој платформи, једва одржавала да не ударе у заштитну ограду. Суморну јесењу слику, уместо старачких, инвалидских, могла би поправити једино дечија колица. Али њих је веома тешко видети у Хагу. Ко угледа дечија колица, не мора ни загледати брачни пар који их гура. Били су то углавном, тамнопути парови, уз је трчкарало још неколико деце која су се прошле или претпрошле године возила у тим истим колицима. Млађи холандски парови, код којих су мушкарци имали веће стомаке и шире бокове него жене, а оне веће бркове него мушкарци, трчали су за кучићима и са њима се играли на плажи.

„Погледајте, генерале, све је мање наше деце. Имамо више инвалидских, него дечијих колица. Код нас се деца све мање рађају, а раде све старији људи. То је последица жеље за забавом појединих гувернера, генерала и других команданата империјалне војске која је у име холандске круне ширила културу и доносила процват у нашим бившим колонијама.^[5] Они су своје кућне љубимце, у облику гувернанти и послуге, доводили са собом по истеку мандата. Њихови потомци су сада главни извор јефтине радне снаге. У то сте се могли уверити ових дана у хотелу, где се сваки дан смењују. Моја деца још иду у школу, али страхујем где ли ће они тражити посао? Просто ме страх за опстанак наше нације”, рече ми она домаћица и нагло заћута.

„Ко зна да ли је то последица само тога?” помислих и сетих се дванаест бањалучких беба, удела владе Холандије у њиховој смрти, прљаве улоге Ван ден Брука у разбијању наше земље, дејстава холандске авијације у току НАТО агресије, и мале девојчице рођене под бомбама у Сурдулици, коју смо ми у јединици од милоште звали Ратко. Можда су њихови пилоти дејствовали по нашем граду.

Обала мора је крајем септембра пуста и великодушно препуштена понеком шетачу и огромном броју кучића, који весело трчкарају плажом, без страха да ће их изненадити и поквасити неки од оних монотоних таласа. Али од почетног осећаја да му је све дозвољено, странац одмах уочи да се из тога изузима кретање стазом за бициклисте, обележеном посебном врстом асфалта, боје цигле. Још је опасније ако случајно нагази, или, не дај Боже, попреко погледа чијег пса. А у овом граду на северу Холандије највише има паса и бицикла. О томе на свој начин говори предњи точак, који је остао завезан дебелим ланцем, након што је неко украо остатак бицикла. Ланац је био од кованог гвожђа, дебљине дечије руке, попут оног којим дижу сидро и личио на букагије одбеглог робијаша, које су остале празне након његовог бекства. Било ми га је жао. Са половином бицикла на леђима, није му се било лако кретати, избегавајући да се не оклизне на

псећи измет, кога у овом граду има на сваком кораку, посијаног насумице, попут нагазних мина постављених од стране шиптарских терориста на КиМ. Као и увек, био је Бора Ђорђевић у праву. [6]

„Види ти Холанђане, они још и краду! Учио сам да су били неподношљиви колонизатори! Али зашто ићи тако далеко у историју? Лично сам се уверио да су њихови пилоти били најнемилосрднији део *Милосрдног анђела*, како су они богохулно називали агресији на СРЈ!”

Као и остале западноевропске градове, и Хаг је тих дана захватила права параноја од некаквих измишљених диверзија или подметнутих пожара. Мало коју ноћ ме нису пробудиле сирене полицијских и ватрогасних кола. Претпостављам да су биле у питању неке вежбе, јер бих у противном, на одласку из Хага, морао да се осврнем на право згариште. Пре бих рекао да је то последица кошмарних снова, као знак нечисте савести престонице из које је Ван ден Брук онако бестидно утицао на распад бивше СФРЈ, или резултат море због улоге холандских трупа у Сребреници. Али, онај ко се од зла претерано плаши, помало га и призива. А оно понекада дође, само наврати. Тако је било и овог пута.

Последњег дана сведочења, 1. новембра 2005, негде на половини пута између зграде суда и хотела у ком сам био смештен, возач ми некако бојажљиво објасни да је хотел „Европа-Bilderberg” евакуисан и да ме возе у други хотел у његовој близини. Рече да није ништа страшно, али да сумњају да је извршен напад некаквим гасом. Како би отклонили сваку моју сумњу, рече да су сви гости хотела евакуисани у други, још бољи хотел, у коме понекада одседа њихова краљица, и да је тек неколико гостију завршило у болници, али да нема разлога да се плашим. Понашао се према мени, храбрећи ме, као да сам размажени британски туриста, који никада није био у опасности. Између сваке изговорене реченице, дубоко удахнувши ваздух, младић би, на холандском језику изговарао реч „Страшно!”

У том тренутку, учини ми се неумесним да му кажем како он и не зна шта је стварно „Страшно”. А ја сам само сат времена пре тога сведочио о страхотама у којима смо ми били. Нисам му рекао да је њихов дипломата Ван ден Брук са пуно ентузијазма потпиривао страхоте у нашој земљи и тако обрукао и себе и свој народ. А о страхотама које су остале након дејства њихових пилота, није вредело ни говорити. О томе није хтело да слуша ни судско веће, па зашто бих њему то говорио? Он је био само један веома одговоран и љубазан радник, у служби за прихват сведока.

МАПА БОЛА И СМРТИ

Поштујући мајчину жељу, то јутро, идући на унакрсно испитивање, као на мегдан тужиоцу Најсу, обукао сам белу кошуљу, тужни дар мајке Надежде, са сахране водника Стамена Генова.

У судници Трибунала, судијама и тужиоцу Најсу пренео сам мајчину поруку са синове сахране. Саслушали су ме, без упадица, али и без икаквих емоција. Слушали су као да сам говорио на некаквом семинару, на апстрактну тему. Њихова реакција није се разликовала од понашања оних припадника УНМИК-полиције који нису хтели погледати фотографије унучади оног деде из околине Клине, испред мотела „Рударе”, седам дана након најсрамније отмице у нашој историји. Реаговали су као „међународна заједница” на гушење дванаест бањалучких, српских беба, или на помен српским жртвама у Братунцу и Кравицама, на Божић.

Нису реаговали ни на спомињање догађаја из „релевантног времена”, како они називају време у коме су легалним акцијама снага српске државе против шиптарских терориста настојали да оправдају своју илегалну агресију на Србију. Узалуд сам на карти Косова и Метохије показивао места на којима су гинули припадници моје јединице. Попут болесника који доктору показује где га боли, ја сам на карти упирао прстом у Католичку улицу, спомињући водника Александра Раковића. У Чабрат, болно се сећајући војника Милоша Стојановића и Дејана Милановића. У Љуг Бубару, као да је на томе месту још она јара, показивао сам где су од њихове авијације изгорели моји војници Зоран Ивановић и Ћорђије Цимбаљевић (махиално сам при том пипао своје обрве, које су те ноћи изгореле). А недалеко одатле погинуо је војник Мирослав Гуцуња.

Као у бол између плећки, упирао сам прстом у стрмине кланца у подножју Дуља, где у терористичком нападу погине војник Дејан Аризановић. И у оно што боли као око: место

отмице војника у Сувој Реци. За то што се десило у време потписаног мира, на очи њихових оружаних снага, они се нису осећали одговорним.

Посебно сам на оној карти означио учинке НАТО авијације. Ређали су се избегличко насеље „Маја” у Бистражину, као последње почивалиште избеглих Срба из окупиране Републике Српске Крајине, уски сеоски пут у Меји, где су, намамљени, заувек остали у колони да се одмарају шиптарске избеглице, углавном жене и деца, као српске избеглице на петровачкој цести у току „Олује”. Показао како је на Савиним Водама, међу двадесетак мртвих у аутобусу „Ђаковица превоза” настрадао мој војник, добровољац Далибор Басара. И тако на сваком месту на карти КиМ, колико је покривала зона одговорности моје јединице у ПВО. Све то њих, наравно, није занимало, као ни догађаји у Кравицама и Скеланима на Божић 1993. Мене су питали једино за мртве шиптарске терористе, које никад нисам видео, и за изјаву капетана Ника Пераја, кога сам сретао сваког дана који сам провео у Ђаковици.

ОСМЕХ СИНОВА ИНКА

„Генерале Ђошан, овим је Ваше сведочење завршено. Хвала Вам што сте сведочили пред Међународним кривичним трибуналом за бившу Југославију. Можете изаћи” — рече председавајући судског већа, судија Робинсон.

Након тога, мом столу приђе судски послужитељ. Већ увежбаним покретом скиде ми слушалице са главе, узме моју торбу и поведе ка излазу. Својим помало трапавим ходом, пратио ме је до собе за одмор сведока и поздравио се са мном. Он је, уз Слободана Милошевића, за све време сведочења био једина особа која није била непријатељски расположена према мени у оној судници. Видело се да је пореклом из Јужне Америке и потомак Инка. О томе је говорило широко лице са јаким вилицама, које би редовно развукао у широки осмех, када би дошао да ме поведе у судницу или при сваком нашем сусрету.

На неки само себи својствен начин, као да ме теши или храбри, осмехивао би се, дајући том осмеху некакво покровитељско значење и саосећање. Можда је и он у том дугом и исцрпљујућем процесу, идући свакодневно у судницу и уводећи сваки пут новог сведока, замишљао своје далеке претке којима су судили Пизаро и конквистадори.^[7] Маштао са колико се достојанства бранио последњи краљ Инка, да би на крају био осуђен и погубљен. Пред огромном силом и машинеријом, иза које су стајале шпанска круна и католичка црква, није имао никакву шансу да докаже своју и невиност свог народа. И његови преци су испуњавали увек изнова постављане услове и уцене, да би их на крају, ипак, „у име свете католичке цркве”, опљачкали и уништили.

Вероватно је увидео да је и њиховог последњег краља оптужио исти овакав тужилац. Можда је управо због тога при сваком сусрету имао онај свој осмех, мешавину тихе и ненаметљиве подршке и бодрења. Имао је доброћудан, народни поглед, уз који је, као срастао, стајао онај његов помало трапави ход и лежерно облачење круте, прописане, као на погребу црне одеће у судници.

Ако је бар мало био упознат са оним шта се дешавало на простору бивше СФРЈ, није могао а да не закључи како конквистадори и даље јашу, а да Пизаро, на жалост, још увек није умро.

Поштујући одлуку Суда, овде ћу споменути само неке делове везане за припреме, мој боравак у Хагу и сведочење. То што се тај процес могао пратити на телевизији, не ослобађа ме обавезе да до краја испоштујем ту одлуку. Такође се уздржавам и ограђујем од сваког коментара, који се на било који начин може схвати или протумачити као увреда или непоштовање Суда. <

(Приређивање и опрема: НАЦИЈА ПРЕС)

НАПОМЕНЕ

[1] „Околопојасни панталодржац” (ремен за панталоне), синоним за новокомпоноване и измишљене речи и називе који се масовно користе у хрватском језику.

[2] „Код богатог на глас, а код сирмака на част.”

[3] „Видите ли проклето Лијевно, ће у њему бијели се кула, ондје ће нас бити и мучити, пребијати и ноге и руке и вадити наше очи чарне!” Српска епска народна песма

[4] Ана Франк, јеврејска девојчица која се у току Другог светског рата скривала у Амстердаму, водећи записе познате као „Дневник Ане Франк”. На жалост, девојчица је ипак ухваћена и уморена у логору Берген-Белсен.

[5] Холандија је својевремено била јака поморска сила. Имала је колоније у разним деловима света. Њена највећа бивша колонија је Индонезија.

[6] „Неко ми је украо бицикло, јер га нисам добро везо ланцом!...” Бора Ђорђевић, песма „Амстердам”

[7] Francisco Pizarro (1475-1541), шпански конквистадор. Године 1531–1533. освојио је државу Инка. На превару заробио последњег краља Инка, а затим уценама изнудио огромне количине злата за откуп, да би га на крају погубио. Тиме је дефинитивно уништио државу Инка. *Војни лексикон*, ВИЗ Београд, 1981. год, стр. 1011

